

УДК 378.015.31:005.25:[378.046.021.64:070](043.3)

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ

Хромченкова Н.М.

Інститут вищої освіти

Національної академії педагогічних наук України

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2018-12-64-31>

У статті проаналізовано та розкрито сутність поняття «педагогічні умови». Розглянуто наукові погляди щодо педагогічних умов формування професійної відповідальності, які належать до найважливіших напрямів розвитку освіти в Україні та підвищення якості підготовки майбутніх фахівців. Професійна відповідальність особистості, відповідає за результати успіху та перспективи професійного зростання. Педагогічні умови важливі, розкривають можливості особистостей, спрямовують на самодостатність, самокритичність, самовдосконаленість у професії та акумулюють на подальший розвиток, трансформацію та інтеграцію в європейське і світове співтовариство.

Ключові слова: професійна відповідальність, професійна діяльність, педагогічні умови, майбутні журналісти, освіта, суспільство.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство змінюється з часом, освітній простір потребує радикальних якісних змін та коректив. Педагогічні умови є одним з найважливіших чинників, які формують професійну відповідальність майбутніх журналістів. Підготовка висококваліфікованих фахівців у закладах вищої освіти вимагає постійного пошуку процедур і механізмів оптимізації як самого освітнього процесу, так і ефективної системи оцінювання навчальних досягнень майбутніх журналістів. Враховуючи європейський напрямок реформування вітчизняної вищої освіти та приведення Національних стандартів освіти до міжнародної системи стандартів, одним з актуальніших напрямків дослідження є підвищення рівня професійної відповідальності майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових напрацювань з окресленої проблеми дозволяє стверджувати, що педагогічні умови формування професійної відповідальності є об'єктом дослідження у сфері педагогіки, психології, соціології, права, економіки, журналістики, екології, медицини, технології, техніки та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На основі здійсненого дослідження встановлено, що виокремлення педагогічних умов професійної відповідальності відображена у багатьох працях, де висвітлюються різні підходи та мотиви до проблеми, але їх не вистачає у професійній діяльності.

Проте формування професійної відповідальності майбутніх журналістів в умовах інформатизації суспільства її механізми та компоненти залишилися поза увагою науковців.

Мета статті: проаналізувати сутність поняття «педагогічні умови» та виокремити педагогічні умови формування професійної відповідальності майбутніх журналістів.

Виклад основного матеріал. Сучасний підхід створення педагогічних умов тісно пов'язаний з концепцією розвитку педагогічної освіти (Наказ Міністерства освіти і науки України від 1 липня 2018 р. № 776). Завдяки швидкому розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, зростання об'єму корисних знань супроводжується

дедалі більшою їх відкритістю для всіх суб'єктів, незалежно від їх місця проживання, віку чи соціально-економічного статусу. Це породжує різноманітність різних способів здобуття знань та зростання ролі неформальної (освітні програми) та інформальної освіти (самоосвіта).

Важливим для нашого дослідження є з'ясування таких понять як «умова» та «педагогічна умова». Умова – це те, від чого залежить дещо інше (обумовлює); істотний компонент комплексу об'єктів (речей, їх станів, взаємодії), з наявності якого з необхідністю випливає існування даного явища [16].

Педагогічні умови – це одна зі сторін закономірності освітнього процесу. Визначення педагогічних умов є направленість їх на вдосконалення взаємодії учасників педагогічного процесу при вирішенні конкретних дидактичних завдань. В теоретичному аспекті поняття «педагогічні умови» розкривають багато науковців. Проте, загальноприйнятого визначення цього феномену у науково-педагогічній літературі не існує, кожен автор їх обґрунтовує на власний погляд залежно від потреб дослідження.

На думку О. Дурманенко [9], педагогічні умови – це фактор організації освітнього процесу в закладах вищої освіти, що детермінують результати виховання, освіти та розвитку особистості студентів, об'єктивно забезпечують можливість їх досягнення.

Як зазначає О. Назарова [18], педагогічні умови це сукупність об'єктивних можливостей, змісту, форм, методів, педагогічних прийомів і матеріально-просторового середовища, які спрямовані на розв'язання дослідницьких завдань. На наше переконання, педагогічні умови об'єднують весь освітній процес на досягнення визначених науковцем результатів.

Педагогічні умови – це сукупність факторів, що забезпечують організацію, регулювання, взаємодію об'єктів і явищ педагогічного процесу для досягнення поставленої мети, будуть ефективно впливати на формування та розвиток всіх компонентів професійної етики майбутніх фахівців як складової формування їх професійної культури та вихід з урахування особливостей формування професійної культури та її складових (К. Ярошук).

Педагогічна умова, на думку С. Коновальчук [13], – певна сукупність елементів освітнього середовища – факторів, що сприяють ефективній оптимізації процесу навчання, успішному досягненню поставленої задачі, як необхідна обставина (комплекс засобів) від якої у подальшому залежатиме ефективність та результативність процесу підготовки молодих фахівців журналістів до професійної іншомовної діяльності.

Структурною оболонкою педагогічних технологій чи педагогічних моделей, на переконання О. Блажук [3], є педагогічні умови, завдяки яким реалізуються компоненти технології. Вони віддзеркалюють структуру готовності майбутніх фахівців до діяльності в умовах профільного навчання і містять передбачені технологією формування готовності компоненти моделі або технології.

Нам імponує визначення педагогічних умов запропоноване В. Манько [17] – педагогічні умови це взаємопов'язана сукупність внутрішніх параметрів та зовнішніх характеристик функціонування, яка забезпечує високу результативність навчального процесу і відповідає психолого-педагогічним критеріям оптимальності.

Отже, можемо виділити головні компоненти педагогічних умов розкритих у наукових працях: фактор організації освітнього процесу; вплив на результат виховання та подальший розвиток особистості; реалізації даної сукупності процесів; об'єктивних можливостей; розв'язання поставлених завдань; застосування нових інформаційних технологій; активізація пізнавальної діяльності; формування професійної етики; ефективність та результативність освітнього процесу; особистісно-орієнтований підхід у освітньому процесі спрямований на розвиток діалогічної взаємодії у навчанні між викладачами і студентами; отримання позитивних вражень; суб'єкт-суб'єктивна взаємодія; самозростання у конкурентному світі.

Високий рівень академічних досягнень суб'єктів, допомагає продемонструвати рівень підготовленості до професійної діяльності під час навчання у закладі вищої освіти, але не гарантує його успішності в професійній діяльності. Оцінка діяльності формується на об'єктивних та експертних показниках, отриманих з різних інформаційних джерел.

Властивості особистості, які мають універсальний характер і формуються внаслідок причинно-наслідкового зв'язку з досягненням рівня ефекту праці. Професійна відповідальність як якість яка спрацьовує в конкретній ситуації; здатність особистості передбачати результат у відповідних умовах; диспозиції з точки зору знань, здібностей, поглядів і навичок, які дозволяють реалізувати професійні завдання на відповідному рівні; внутрішня мотивація, стан здоров'я та інші психологічні характеристики, які є важливими.

Доречно додати, що педагогічні умови формування професійної відповідальності майбутніх журналістів – це свідоме поведінка особистості в конкретній ситуації, відповідних умовах та передбаченим результатом з використанням професійних знань, умінь та навичок, відкритий майданчик для суб'єктивної діяльності.

Наступник компонентом нашого дослідження є педагогічні умови формування професійної відповідальності. Розглядаємо наукові погля-

ди на педагогічні умови формування професійної відповідальності. Досліджуючи професійну відповідальність майбутніх вчителів основ здоров'я С. Букшою [5], виокремлено такі педагогічні умови формування: дидактичні, організаційні та профорієнтаційні в процесі фахової підготовки, які забезпечують успішний результат; відповідальність як усвідомлення особистості та ціннісне прийняття, мотиваційна та вольова спрямованість, готовність до самовдосконалення й прояву відповідальної поведінки в професійній діяльності.

Педагогічні умови формування соціальної відповідальності майбутнього вчителя розглядав науковець О. Кочерга [14]. Автор наголошує, що обґрунтовані педагогічні умови сприяють в підвищенню ефективності процесу формування соціальної відповідальності студентів – майбутніх учителів початкової школи. Реалізація формування соціальної відповідальності студентів повинна здійснюватися через освітній потенціал навчальних дисциплін і передбачає відповідне забезпечення цілісності у межах професійної підготовки. Ним визначено низку навчальних дисциплін у навчальному плані підготовки майбутніх фахівців які можуть бути використанні для оволодіння професійною діяльністю вчителя та сприяти формуванню їх соціальної відповідальності.

Проаналізувавши умови формування професійної відповідальності фахівців різних спеціальностей А. Царенко [21] науково обґрунтовано спільний алгоритм формування якостей професійної відповідальності фахівця. Цей алгоритм складається із проходження студентом чотирьох етапів: пізнавальний; отримання практичного досвіду; контролю; самовдосконалення, розвитку.

О. Торшевська [19] пропонує використовувати такі умови формування професійної відповідальності майбутніх учителів початкових класів в педагогічних коледжах: використання предметно-перетворювальної, науково-дослідницької, суспільно-корисної діяльності з метою розвитку духовності та моральності; використання завдань рефлексивно-аналітичної спрямованості, постійний розвиток взаємодії в співпраці студентів та викладачів; використання тренінгів; упровадження наукової програми «Шлях у досконалість».

Досліджуючи проблему інформатизації освітнього простору Н. Лантух [15] називає педагогічні умови формування інформаційної культури комплексом заходів. Цей комплекс включає: розроблення змісту освіти на основі інтеграції нових інформаційних технологій; впровадження в освітній процес не лише традиційних проблемних та ігрових методів навчання, а й методів, заснованих на застосуванні нових інформаційних технологій (комп'ютерне моделювання, технології локальних і мережевих баз даних); розвиток внутрішньо-особистісної готовності студентів до формування інформаційної культури шляхом виявлення і використання стимулів активізації пізнавальної діяльності студентів із застосуванням нових інформаційних технологій, які вибираються в залежності від типу особистості; вироблення певного стилю педагогічної діяльності викладачів, зорієнтованого на формування інформаційної культури у студентів.

Вивчення науково-педагогічної літератури, щодо ефективного формування професійної відповідальності свідчать про потребу впровадження в освітній процес сучасних інформаційних технологій постійного розвитку, удосконалення, набуття нових навичок у цій сфері.

Процес формування професійної відповідальності у майбутніх журналістів є складним оскільки характеризується значною багатогранністю та невизначеністю. На наше переконання, важливими педагогічними умовами формування професійної відповідальності у майбутніх журналістів є створення сприятливих умов для самоактуалізації, самозростання, самооцінки, навчання в умовах суб'єкт-суб'єктивної взаємодії, яка передбачає вільний вибір способу одержання освіти; готовності студентів до розв'язання проблемних завдань; використання інтерактивних методів навчання активізації пізнавальної діяльності суб'єктів; формування інформаційної культури майбутніх журналістів.

Першою педагогічною умовою формування професійної відповідальності майбутніх журналістів є створення сприятливих умов для самоактуалізації, самозростання, самооцінки, навчання в умовах суб'єкт-суб'єктивної взаємодії, яка передбачає вільний вибір способу одержання освіти.

Проведене опитування майбутніх журналістів дозволило виявити їх загальне позитивне ставлення до створення сприятливих умов для самоактуалізації, самозростання, самооцінки, навчання в умовах суб'єкт-суб'єктивної взаємодії, яка передбачає вільний вибір способу одержання освіти. Проте серед причин, які ускладнюють подібну інноваційну діяльність, переважають ті, що пов'язані із недостатністю інструментарію для формування відповідних умов.

Для визначення наступної педагогічної умови здійснено опитування студентів щодо їх готовності до розв'язання реальних проблемних завдань. На підставі проведеного опитування виявлено тенденцію до їх часткової готовності до розв'язання реальних проблемних завдань. Водночас встановлено позитивне ставлення студентів до використання ділових ігор, кейсів та ситуаційних задач під час вивчення навчальних дисциплін.

Отримані результати дозволили зробити висновки про відсутність у майбутніх журналістів досвіду із розв'язання реальних проблемних завдань, і водночас, зацікавленість в їх впровадженні в освітній процес.

Третьою педагогічною умовою визначено використання інтерактивних методів навчання активізації пізнавальної діяльності майбутніх журналістів. Тому для реалізації третьої педагогічної умови визначено організацію інтерактивної взаємодії учасників освітнього процесу з метою формування готовності майбутніх журналістів до усвідомлення і дотримання професійної відповідальності під час виконання своїх обов'язків.

Дотримання цієї педагогічної умови передбачало формування розуміння студентами специфіки журналістської діяльності; володіння критичними аналізом у роботі із новою інформацією; відповідальності відносно представлення інформації на аудиторію; об'єктивності та неупередженості в оприлюдненні інформацію, а також усвідомлення власної ролі як активного учасника освітнього процесу.

Четвертою педагогічною умовою є формування інформаційної культури майбутніх журналістів. Стрімкий розвиток та активне використання сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій вимагає суттєвих змін у системі професійної підготовки майбутніх журналістів та формування готовності їх до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності.

Відтак дисбаланс між духовно-особистісним і професійними складниками щодо особистісного розвитку майбутніх журналістів ускладнює шлях набуття ними професійної майстерності, яка відповідає б сучасності. Однак формування професійної відповідальності майбутніх журналістів – це факт зрілості та результат професійного зростання в умовах університетської підготовки та передбачає становлення дорослого життя у професії.

Висновки і пропозиції. На наше переконання, процес формування професійної відповідальності у майбутніх журналістів повинен здійснюватися поетапно, за певних норм поведінки, які діють у вільному суспільстві та побудовані на терпимості, справедливості, правдивості його членів, і тільки тоді вони в змозі професійно донести справедливу думку до оточуючих плекаючи та захищаючи людські цінності в повсякденному житті демократичного суспільства. Особливостями професійної відповідальності майбутніх журналістів є усвідомлення відповідального ставлення до професійної діяльності, володіння критичними аналізом у роботі із новою інформацією, відповідально відноситися до представлення інформації на аудиторію, дотримуватися толерантності у роботі із респондентами, справедливо та об'єктивно надавати інформацію, розуміти свою суспільну роль й місію.

Важливими педагогічними умовами формування професійної відповідальності у майбутніх журналістів є створення сприятливих умов для самоактуалізації, самозростання, самооцінки, навчання в умовах суб'єкт-суб'єктивної взаємодії, яка передбачає вільний вибір способу одержання освіти; готовності студентів до розв'язання проблемних завдань; використання інтерактивних методів навчання активізації пізнавальної діяльності суб'єктів; формування інформаційної культури майбутніх журналістів.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Подальшого вивчення потребують дослідження особливостей впливу різних чинників як зовнішніх, так і внутрішніх на рівень сформованості професійної відповідальності майбутніх журналістів.

Список літератури:

1. Антипова В.М. Компетентностный подход к организации дополнительного педагогического образования в университете / Антипова В.М., Колесина К.Ю., Пахомова Г.А. // Педагогика. – 2006. – № 8.
2. Безрукова О.А. Соціальна відповідальність в сучасному українському суспільстві: соціологічна концептуалізація та досвід емпіричного дослідження : дис. ... докт. соц. наук : 22.00.04 «Спеціальні та галузеві психології» / Безрукова Ольга Анатоліївна. – К., 2015. – 427 с.

3. Блажук О.А. Педагогічні умови формування готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до застосування інформаційних технологій / О. Блажук // Вісник НАДПСУ. – № 4. – 2011. – С. 5-8.
4. Боллобаш Н.М. Фактори та умови формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами інформаційного середовища Moodle [Електронний ресурс] / Н.М. Боллобаш // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2010. – № 3(17). – Режим доступу до журн.: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>.
5. Букша С.Б. Теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування професійної відповідальності майбутніх учителів основ здоров'я / С.Б. Букша // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2014. – № 5(2). – С. 139-146.
6. Букша С.Б. Формирование профессиональной ответственности будущих специалистов [Электронный ресурс] / С.Б. Букша // Педагогика. – 2015. – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/9_SNP_2015/Pedagogica/2_189401.doc.htm.
7. Васянович В.П. Морально-правова відповідальність (теоретико-методологічний аспект) : монографія / В.П. Васянович – [Вид. 2.]. – Львів: Львів. держ. фінансово-економіч. ін-т, 2002. – 232 с.
8. Вульфсон Б.Л. Управление образованием на Западе: тенденции централизации и децентрализации / Б.Л. Вульфсон // Педагогика. – 1997. – № 2. – С. 110-117.
9. Дурманенко О. Теоретичний аналіз поняття «педагогічні умови» в контексті моніторингу виховної роботи у вищому навчальному закладі / О. Дурманенко // Молодь і ринок. – 2012. – № 7(90). – С. 135-138.
10. Зимняя И. Учебная мотивация / И. Зимняя // Педагогическая психология: учебн. Пособие для вузов. – М.: ЛОГОС 1999. – С. 217-232.
11. Зязюн І.А. Філософсько-гуманістичні та психолого-педагогічні аспекти сучасної освіти / І.А. Зязюн // Діалог культур: Україна у світовому контексті. Філософія освіти : зб. наук. пр. / ред. кол. І.А. Зязюн (гол. ред.), С.О. Черепанова (упоряд. і від. ред.), Н.Г. Ничкало, С.О. Сисоєва та ін. – Львів, 2002. – Вип. 8. – С. 11-14.
12. Кіщук М.В. Формування творчої особистості вчителя в процесі вузівської професійної підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія та методика проф. осв. / М.В. Кіщук. – К., 1993. – 30 с.
13. Коновальчук С.А. Педагогічні умови формування професійної іншомовної компетентності майбутніх студентів журналістів // XIV Міжнародна наукова інтернет-конференція Advanced Technologies Of Science And Education (19-21 квітня 2018 року).
14. Кочерга О.М. Формування соціальної відповідальності у студентів педагогічного коледжу : дис. ... канд. педагог. наук : спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання» / О.М. Кочерга. – Ніжин, 2012. – 285 с.
15. Лантух Н.И. Педагогические условия формирования информационной культуры у старшеклассников в системе «лицей-вуз»: автореф. дис. на соискание научн. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.01 / Н.И. Лантух; Северо-Кавказский гос. техн. ун-т. – Ставрополь, 2006. – 23 с. С. 9.
16. Литвин А. Педагогічні умови інформатизації навчально-виховного процесу в ПТНЗ будівельного профілю / Андрій Литвин // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2010. – № 5. – С. 65-78.
17. Манько В.М. Дидактичні умови формування у студентів професійнопізнавального інтересу до спеціальних дисциплін / В.М. Манько // Соціалізація особистості : зб. наук. пр. Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. – К.: Логос, 2000. – Вип. 2. – С. 153-161.
18. Назарова О.Л. Новые информационные технологии в управлении качеством образовательного процесса в колледже / О.Л. Назарова // Информатика и образование. – 2003. – № 11. – С. 79-84.
19. Торшевська О.В. Проблема формування відповідальності як професійно-особистісної якості майбутніх вчителів початкових класів / О.В. Торшевська // Матеріали наукової конференції «Соціум. Наука. Культура». Режим доступу: <http://intkonf.org/torshevaska-ov-problema-formuvannya-vidpovidalnosti-yak-profesiyno-osobistisnoyi-yakosti-maybutnogo-vchitelya-pochatkovih-klasiv/>.
20. Хромченкова Н.М. Формування професійної відповідальності у майбутніх журналістів як науково-педагогічна проблема в сучасному освітньому просторі. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, IV(45), Issue: 93, 2016. 77 с. Editorial board Editor-in-chief: Dr. XéniaVámos – Hungary.
21. Царенко А. (2017). Умови формування професійної відповідальності майбутніх вчителів початкових класів. Педагогіка вищої та середньої школи, 50, 92-99. URL: <https://doi.org/10.31812/pedag.v50i0.1290>.

Хромченкова Н.Н.

Институт высшего образования

Национальной академии педагогических наук Украины

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ БУДУЩИХ ЖУРНАЛИСТОВ

Аннотация

В статье проанализированы и раскрыты сущность понятия «педагогические условия». Рассмотрены научные взгляды относительно педагогических условий формирования профессиональной ответственности, которые относятся к числу важнейших направлений развития образования в Украине и повышения качества подготовки будущих специалистов. Профессиональная ответственность личности, отвечает за результаты успеха и перспективы профессионального роста. Педагогические условия важны, раскрывают возможности личностей, направляют на самодостаточность, самокритичность, самосовершенствование в профессии и аккумулируют на дальнейшее развитие, трансформацию и интеграцию в европейское и мировое сообщество.

Ключевые слова: профессиональная ответственность, профессиональная деятельность, педагогические условия, будущие журналисты, образование, общество.

Hromchenkova N.M.

Institute of Higher Education

National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMATION OF PROFESSIONAL RESPONSIBILITY OF FUTURE JOURNALISTS

Summary

The article analyzes and reveals the essence of the concept of “pedagogical conditions”. The scientific views on the pedagogical conditions of the formation of professional responsibility, which are among the most important areas of development of education in Ukraine and improving the quality of training future specialists, are considered. Professional responsibility of the individual, is responsible for the results of success and career prospects. Pedagogical conditions are important, reveal the capabilities of individuals, direct to self-sufficiency, self-criticism, self-improvement in the profession and accumulate on further development, transformation and integration into the European and world community.

Keywords: professional responsibility, professional activity, pedagogical conditions, future journalists, education, society.